

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

Кафедра публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
(назва кафедри)

СИЛАБУС

Основи демократії

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент / 281 Публічне управління та адміністрування;

(шифр і назва спеціальності)

Рівень вищої освіти другий (магістерський);

Освітня програма всі освітні програми;

(назва спеціалізації)

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри

Протокол № 2 від 17.09.2020

Завідувач кафедри _____ (підпис)

Перезатверджено: протокол № 11 від 10.06.2021

Перезатверджено: протокол № 10 від 02.06.2022

Перезатверджено: протокол № 4 від 07.10.2022

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

1. Загальна інформація:	
Опис навчальної дисципліни	
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Освітня програма	Управління навчальним закладом
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Загальні характеристики	Вибіркова
Веб-сайт курсу	https://sites.google.com/d/1bClXyIDEimf3ARIDIkzF4-scZ7Af69XC/p/1LfxhBYtkjzaXwrhYbZ3vGFHJt1bJNGNu/edit http://do.luguniv.edu.ua/course/view.php?id=29573 http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/perelik_predmet_viln_vybir_mag_2022_2023.pdf
ID ОП	3297
Рік вивчення дисципліни	1
семестр	1
Загальна кількість кредитів ECTS	3,0
Загальна кількість годин	90
Лекції / Практичні, семінарські заняття / Лабораторні / Самостійна робота	6/6 - заочна
Мова навчання	українська
Форма підсумкового контролю	залік
Матеріально-технічне забезпечення	ПК, мультимедійний проектор, система дистанційного навчання і контролю Moodle
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Використання віртуального навчального середовища ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, НМК з дисципліни
Інформація для підтримання зв'язку з е-тьютором	
Прізвище ім'я по батькові	Іванов Євген Вікторович
E-mail	yugene35@gmail.com
Контакти	0668909924

Інформація про викладача	
Прізвище, ім'я, по батькові	Іванов Євген Вікторович
Науковий ступінь	кандидат педагогічних наук
Вчене звання	
Посада	Старший викладач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами,
Місце роботи	ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, кафедра публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Адреса кафедри	м. Полтава, вул. Коваля 3
Резюме (викладача)	<p>Тема дисертації: «Демократизація управління освітніми закладами в Україні (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття)».</p> <p>Підвищення кваліфікації: курси підвищення кваліфікації: НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» ЦЕНТРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ. Свідоцтво: СП 35830447/2250-21 від 08.10.2021 р.</p> <p>Зарубіжне стажування в університеті Марії Кюрі-Складовської (Республіка Польща) за фахом «Педагогічні та психологічні науки». Сертифікат № 000001353 від 29.11.2019</p> <p>Публікації:</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Поняття демократизації управління освітніми закладами як об'єкт педагогічних досліджень» / Гуманітарний Вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – додаток 1 до Вип. 31, Том III (45) : Тематичний випуск „Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К.: Гнозис, 2013. – С. 90 – 95.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Сучасні тенденції розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні»/ Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 3 (75). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 154 –157.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Критерії періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття)»/ Науковий Вісник Донбасу. – 2014. – № 4 (28). – (Електронне видання) http://nvd.luguniv.edu.ua</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Демократизація управління освітніми закладами як індикатор якості освіти: ретроспективний аспект»/ Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2016. – № 3 (300), Ч. II. – С. 314 – 322.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на процес демократизації управління освітніми закладами»/ Науковий Вісник МНУ імені Василя Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2016. – № 4 (55), Р. IV. – С. 193 – 197.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Особливості процесу демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії та практиці»/ Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2017. – № 1 (306) – С. 301 – 310.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Тенденції і перспективи демократизації управління</p>

	<p>освітніми закладами в Україні на засадах державно-громадського управління»/ Science and Education a new Dimension: Pedagogy and Psychology. –Budapest, 2017, Vol. 52. – С. 30 – 33.</p> <p><i>Хриков Є.М., Кравченко О.І.</i></p> <p><i>Сич Т.В., Іванов Є.В.</i> «Актуальні проблеми освітнього, публічного та соціального менеджменту: монографія»/ Монографія.- Х.:ХОГОКЗ, 2019. – 328с.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Характеристика сучасного стану демократизації управління освітніми закладами»/ «Упровадження основних положень Закону України «Про вищу освіту» як засіб забезпечення європейського рівня діяльності вищої школи»: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 – 18 листопада 2015 р. Полтава, 2015. – С. 246 – 249.</p> <p><i>Ivanov Yevh.</i> «European models of state-and-public administration of higher education in Ukraine»/ Social Studies: Theory and Practice. – Poland, 2019, Vol. 6, No. 1/2019 – С. 99-108.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Аналіз зарубіжних видань з питань менеджменту, управління освітою та педагогіки, представлених у наукометричній базі WEB OF SCIENCE за індексом цитування ІМПАКТ ФАКТОР»/ Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка, Дрогобич – 2019. – № 24, Т. 1 – С. 154 – 161.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Шляхи вдосконалення системи управління якістю вищої освіти»/ «Інноваційна педагогіка» Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, м. Одеса – 2019. – № 16, Т. 2 – С. 113 – 116.</p> <p><i>Іванов Є.В.</i> «Проблеми забезпечення якості вищої освіти в Україні в контексті модернізаційних процесів»/ Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених, Дрогобицького державного педагогічного університету імен Івана Франка. Актуальні питання гуманітарних наук, Дрогобич – 2019. – вип.26, Т1, видавничий дім «ГЕЛЬВЕТИК», – С 164 – 168</p> <p><i>Іванов Є.В., Гош В.Є.</i> «Дистанційна освіта сьогодення: сутність та виклики»/ Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2021. – № 8 (346) – С. 301 – 311.</p> <p>Понад 20 публікацій пов’язаних з демократизацією, у тому числі виданнях наукометричних баз Web of Science, Index Copernicus.</p>
Консультації	
Час	відповідно до графіку індивідуальних консультацій
Місце	ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Інститут ,кафедра публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами, м. Полтава, вул. Коваля 3
Контакти	Іванов Євген Вікторович 0668909924
E-mail	Іванов Євген Вікторович yugene35@gmail.com
2. Характеристика навчальної дисципліни:	
Передумови (актуальні знання, необхідні для опанування дисципліни):	Курс педагогічних дисциплін першого рівня освіти.

Орієнтація курсу	Для всіх освітніх програм
Мета і завдання дисципліни	<ul style="list-style-type: none"> • сформувавши систему знань про демократію та її роль у розвитку сучасного суспільства; • поширити знання про демократію й шляхи втілення її фундаментальних цінностей; • сформувавши мотивацію до засвоєння основних демократичних цінностей і принципів, їх застосування у практичній діяльності; • надати знання щодо сутності, передумов, базових цінностей демократії та їх реалізації в державній політиці України; • розвивати здатність вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності; • розвивати здатність до саморозвитку, самореалізації, використання творчого потенціалу.
Програмні компетенції	<p>ЗК2. Здатність до спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);</p> <p>ЗК3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;</p> <p>ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;</p> <p>ЗК5. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);</p> <p>ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);</p> <p>ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;</p> <p>СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів щодо управління закладами освіти (соціальними закладами);</p> <p>СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими заклад визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;</p> <p>СК3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного само менеджменту;</p> <p>СК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів закладу освіти (соціального закладу);</p> <p>СК5. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління закладом освіти (соціальним закладом);</p> <p>СК6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми;</p> <p>СК7. Здатність розробляти проекти діяльності закладу освіти (соціального закладу), управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість;</p>
Програмні результати навчання	<p>ПРН 1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління закладом освіти (соціальним закладом) в непередбачуваних умовах;</p> <p>ПРН 2. Ідентифікувати проблеми в закладі освіти (соціальному закладі) та обґрунтовувати методи їх вирішення;</p> <p>ПРН 4. Обґрунтовувати та управляти проектами в освітній (соціальній) сфері, генерувати нові ідеї;</p> <p>ПРН 5. Планувати діяльність закладу освіти (соціальному закладі) в стратегічному та тактичному розрізах;</p> <p>ПРН 6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення</p>

	<p>реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність;</p> <p>ПРН 7. Організувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу закладу освіти (соціальному закладі), з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті;</p> <p>ПРН 10. Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач;</p> <p>ПРН 11. Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу;</p> <p>ПРН 12. Вміти делегувати повноваження та керувати структурними підрозділами закладу освіти (соціального закладу);</p>
Методи навчання	<p>пояснювально-ілюстративний; проєктні методи навчання; репродуктивний метод навчання; проблемно-пошукові методи навчання; частково-пошуковий (робота з навчально-методичною літературою); активні методи навчання, проблемна лекція, навчальна дискусія тощо); інтерактивні методи навчання (кейс-метод мозкового штурму, круглий стіл)</p>
Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	<p>Змістовий модуль 1.</p> <p>Тема 1. Сутність, передумови й поширення демократії в сучасному світі.</p> <p>1.1. Сучасні теорії демократії. Умови демократії.</p> <p>Тема 2. Демократія і демократизація у глобальному контексті.</p> <p>2.1. Демократизм системи урядування.</p> <p>Тема 3. Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві. Майбутнє демократії.</p>
Структура навчальної дисципліни	

№	Змістовні модулі та їхня структура	денна форма навчання					заочна форма навчання				
		загальна кількість	лекції	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота	загальна кількість	лекції	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота
Перший модуль											
1.	Сутність, передумови й поширення демократії в сучасному світі.	18	3	2		13	20	1	1		18
1.1.	Сучасні теорії демократії. Умови демократії.	17	2	3		12	19	1	1		17
2.	Демократія і демократизація у глобальному контексті.	16	2	3		11	19	2	1		16
2.1 .	Демократизм системи урядування.	17	2	2		13	19	1	2		16
3.	Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві. Майбутнє демократії.	22	3	2		17	13	1	1		11

	ЗАГАЛЬНА ГОДИН	КІЛЬКІСТЬ	90	12	12		66	90	6	6		78
Теми семінарських / практичних занять												
№п/п	Назва теми											години
1	Поняття демократії. Ідеали й принципи демократії. Демократія та громадянське суспільство.											2
2	Демократичні політичні інститути.											2
3	Взаємодія громадян та політичної еліти. Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві.											2
Разом											6	
Самостійна робота												
<i>Кожному здобувачу другого(магістерського) рівня вищої освіти пропонується опрацювати декілька питань з наведеного переліку.</i>												
Модуль 1												
№п/п	Назва теми											години
1	Ідеали й принципи демократії											
2	Демократія та громадянське суспільство											
3	Демократичні політичні інститути											
4	Взаємодія громадян та політичної еліти											
5	Вибори у демократичному суспільстві											
6	Права та свободи людини											
7	Політичні партії в системі демократії											
8	Витоки демократії і початок їх осмислення.											
9	Демократія в перших суспільствах і державах.											
10	Конституція як вербальний портрет політичного суспільства.											
11	Правила розробка в прийняття легітимних конституцій.											
12	Уряд як інститут управління політичним суспільством.											
13	Демократична система відбору функціонерів влади.											
14	Політика, влада і моральність.											
15	Розподіл політичної влади – як ознаки демократії.											
16	Розподіл владних повноважень в Україні.											
17	Сутність соціальної демократії.											
18	Основні світові і вітчизняні наукові школи, концепції і напрямки. Вчення про демократію.											
19	Місце, роль і статус України в сучасному світі.											
Разом											78	
Система оцінювання навчальної дисципліни												
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Загальна система оцінювання навчальної є уніфікованою і визначається Положенням про організацію освітнього процесу в ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” від 28.08.2017 http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/poloj_organiz_ocv_protov_nov2020.pdf											
Поточний контроль / Практичні (семінарські) заняття	здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу.											
Вимоги до	Контрольно-самостійна робота виступає як засіб самостійного											

самостійної роботи	<p>здобуття і поглиблення знань здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти, а також як форма самоконтролю та контролю самостійного навчання здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з боку кафедри.</p> <p>Виконуючи контрольню-самостійну роботу, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти набуває досвіду роботи з науковою літературою, періодичними спеціальними виданнями, законодавчими актами та іншими джерелами знань; вчиться аналізувати та узагальнювати, а також чітко висловлювати свої думки з приводу заданої тематики в письмовій формі. Все це є підґрунтям для виконання більш складних форм робіт в майбутньому, таких як магістерська робота.</p> <p>Виконання самостійної роботи передбачає підготовку доповіді або презентації за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ідеали й принципи демократії 2. Демократія та громадянське суспільство 3. Демократичні політичні інститути 4. Взаємодія громадян та політичної еліти 5. Вибори у демократичному суспільстві 6. Права та свободи людини 7. Політичні партії в системі демократії 8. Витоки демократії і початок їх осмислення. 9. Демократія в перших суспільствах і державах. 10. Конституція як вербальний портрет політичного суспільства. 11. Правила розробка в прийняття легітимних конституцій. 12. Уряд як інститут управління політичним суспільством. 13. Демократична система відбору функціонерів влади. 14. Політика, влада і моральність. 15. Розподіл політичної влади – як ознаки демократії. 16. Розподіл владних повноважень в Україні. 17. Сутність соціальної демократії. 18. Основні світові і вітчизняні наукові школи, концепції і напрямки. Вчення про демократію. 19. Місце, роль і статус України в сучасному світі. 				
Вимоги до письмової контрольню-модульної роботи	<p>Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти письмової контрольню-модульної роботи за індивідуальним варіантом, або відповідно до порядкового номера здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти за списком в навчальних журналах академгрупи.</p> <p>Завдання та вимоги до виконання контрольню містяться в Навчально-методичному комплексі викладача</p>				
Підсумковий бал	<p>Відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка» (http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/poloj_organiz_ocv_protov_nov2020.pdf)»</p>				
Система оцінювання навчальної діяльності					
Змістовний модуль 1					
Т1	Т2	Т3	КСР	КМР	
15	20	15	10	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS			
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
63-74	D	задовільно	
50-62	E		
21-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Навчально-методичне забезпечення			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Лекції з дисципліни «Основи демократії» http://do.luguniv.edu.ua/ 2. Завдання для практичних та семінарських занять http://do.luguniv.edu.ua/ 3. Інтернет ресурси. 			
Список рекомендованої навчальної літератури			
Основна навчальна література	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін.; За заг. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. проєкт «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. – К.: Вид-во «Ай-Бі», 2002. – 684 с. 2. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посібник – К.: АМУПП, 1997. 200 с. 3. 2. Дербишайр Дж, Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2-х т. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. Т.1. – 512 с., Т.2. – 496 с. 4. 3. Основи демократії: Навч. посібник / За ред. А. Колодій. – Київ : вид-во «Ай Бі», 2002. 684 с. 5. 4. Пазиніч Ю.М. Конспект лекцій з курсу «Основи демократії». – На правах рукопису // Методичний кабінет кафедри філософії НГУ, ауд. 1/118. 6. 5. Україна: політична історія. ХХ – початок ХХІ ст. Київ : Парламентське вид-во, 2007. 1028 с. 7. Азбука демократії // Демократичні зошити. – Вип. 1. – Київ: Центр демократичних реформ, (б.р.в.). 35 с. 8. Бенеш Э. Демократия сегодня и завтра // <i>Вопросы истории</i>. – 1993. – № 1. – Суми. 88-108; № 3. 129-156. 		
Додаткова навчальна література	<ol style="list-style-type: none"> 1. Андрианов К. До питання про юрисдикцію Європейського суду з прав людини // <i>Право України</i>. – 2000. – №8. С.46-51. 2. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав 		

- людини: Монографія. – Київ : КМ АCADEMIA, 2000. 262 с.
3. Арендт Г. Становище людини / Пер. з англ. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1999. 254 с.
 4. Арістотель. Політика. – Київ: Основи, 2000. 239 с.
 5. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ. – Київ : Основи, 1994. 272 с.
 6. Бжезінський Збігнєв. Демократія перед лицем глобалізації (Виступ на колоквиумі Кастельгандольфо улітку 1998 р.) // *Незалежний культурологічний часопис, Львів*. 2000. № 19. 42-43 с.
 7. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна. Навчальний посібник. – Київ : АМУТГП, 1997.
 8. Бойко О.Д. Україна 1991-1995 рр.: Тіні минулого чи контури майбутнього? Нариси з новітньої історії. – Київ : 1996.
 9. Вивід прав України. – Львів. 1991.
 10. Винниченко В. Відродження нації. – Київ : 1990. - Т. 1-3.
 11. Гайек Ф.А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. – Київ : Аквілон-Прес, 2000. 448 с.
 12. Гамбург Л. Магістратські і ратушні суди у самоврядуванні міст України-Гетьманщини XVII-XVIII ст. // *Право України*. 2000. № 4. 110-114 с.
 13. Гель А.П., Цвігун Д.П. Судова система України: Короткий конспект лекцій. – Київ : МАУП, 1999. 52 с.
 14. Гетьман В. П. Як приймалась Конституція України. – Київ : 1996. 126 с.
 15. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – Київ : 1996.
 16. Грошевий Ю.М., Марочкін І.Є. Органи судової влади в Україні. – Київ : Ін Юре, 1997. 20 с.
 17. Грушевський М. Історія України-Руси: В 2 т., 12 кн. – Київ : 1991.
 18. Грушевський М. Початки громадянства (Генетична соціологія). – Відень-Прага, 1921.
 19. Даймонд Л. Прошла ли «третья волна» демократизации? // *Поліс*. – 1999. – №1.
 20. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право в галузі прав людини: Джерела і практика застосування. – Київ : 1997. 583с.
 21. Основи демократії: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Третє видання, оновлене і доповнене / За заг. ред. А. Колодій. Львів : Астролябія. 2009. 832 с.
 22. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи. Інституційний вимір. Львів, 2004.
 23. Філонов О.В., Субботін В.М., Пашутін В.В., Тодоров І.Я. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посібн. Київ : Знання, 2006. 215 с.

Забезпечення виконання принципів академічної доброчесності	Відповідно до Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (зі змінами) http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/regulations_academic_integrity_2022.pdf «Положення про дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами» https://docs.google.com/document/d/17TQ7vRS5a5vZeeT9yNAXiBI2ztC6pZw2a8Fbgfpu6DU/edit
Feedback курсу	Під час проведення лекційних, практичних (семінарських) занять, консультування (очно, онлайн, у телефонному режимі), поточний та підсумковий контроль, опитування після завершення вивчення дисципліни.